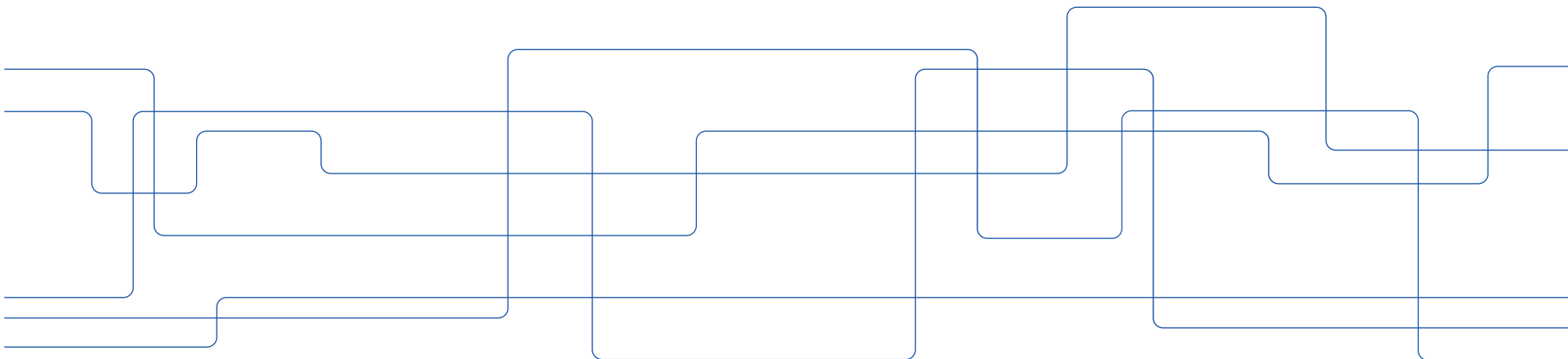


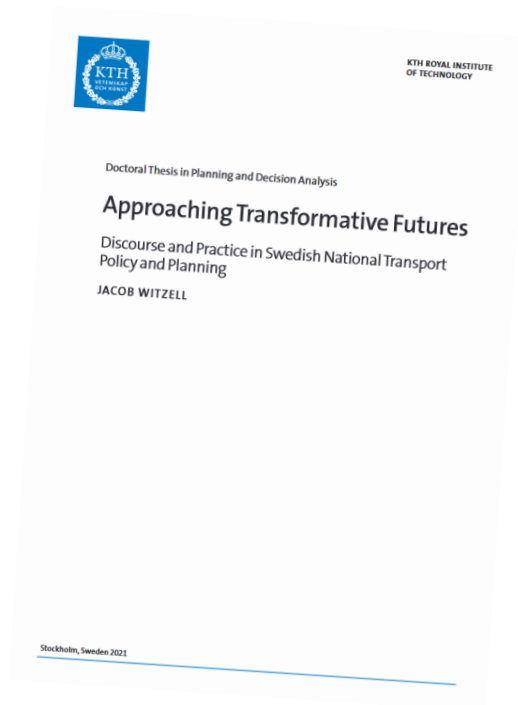


Stöder dagens transportplanering en hållbar utveckling?

Jacob Witzell & Karin Winter

KTH, inst. för Samhällsplanering och miljö





- Nyfiken på varför Trafikverket begränsade sig till att presentera bilder som är varianter av en och samma inriktning, när regeringen efterfrågade flera framtidsinriktningar
- Studie av hur arbetssätt och analysmetoder formade en viss förståelse
- En diskursiv studie av dominerande sätt att resonera och agera, grundad i intervjuer och dokumentanalys
- En delstudie i avhandlingen



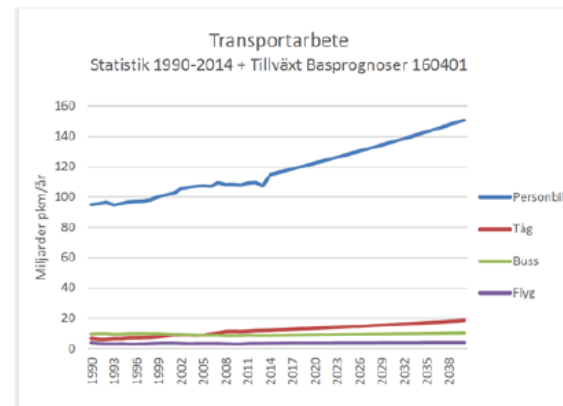
Nationella planen 2018-2029

- Fördelning av drygt 600 mdr SEK till drift, underhåll och investeringar
- Sammanfaller i tid med klimatmål 2030
- Nuvarande utveckling inte förenlig med klimatmålen
- Regeringen efterfrågade ytterligare framtidsbilder
 - Trafikprognos och planeringsinriktning med *”ytterligare styrmedel och åtgärder för att kostnadseffektivt minska transportsystemets utsläpp av växthusgaser”* (Dir. för inriktningsplaneringen 2015)
- Hur påverkades beskrivningen av framtiden av dominerande arbetssätt och analysmetoder?



Basprognosen som ensam referenslinje

- En ensam prognos för utvecklingen grundad i:
 - (1) antaganden om hur **makrofaktorer** utvecklas framöver
 - (2) **historiska orsakssamband** för trafikutvecklingen
 - (3) **redan beslutad politisk inriktning**
- Påverkar lösningsförslag, dimensionering, värderingar och prioriteringar
- Inflytande över kommunal och regional utveckling
- Dåtiden utgångspunkt för framtiden – en linjäritet



Bekräftandet av en ensam framtidsbild

1. Prognosmodellen begränsade vilka framtider som utforskades

Prognosmodellen ej tillämpbar · Målinriktat scenario avvärdades · Antaganden bekräftade basprognosen

Man har byggt upp en väldigt formalistisk struktur, en väldigt väldefinierad process med tidpunkter och så där. Och då har ju det fått ett ganska stort inflytande för *vad det är för underlag man kan få fram och när man kan få fram det.*

det var också en väldigt brännande fråga, kan man säga, att ifrågasätta [...] hur troligt det var att [åtgärder för dämpad trafiktillväxt] skulle kunna genomföras, vara så långtgående, och effekterna av det. [...] De tankarna *hade aldrig verifierats i någon sorts modell.*



Bekräftandet av en ensam framtidsbild

1. Prognosmodellen avgränsade vilka framtider som utforskades

Prognosmodellen ej tillämpbar · Målinriktat scenario avärdades · Antaganden bekräftade basprognosen

2. Infrastrukturen framställs som irrelevant i omställningen

Aggregerade totalsiffror · Fokus på makronivå · Begränsat tidsperspektiv

Våra makroprojektioner har visat att [ny infrastruktur] har väldigt lite att göra med klimatmål och trafikflöden [...] Det är som att skrapa på ytan av den gigantiska transportapparaten. Man kan inte investera för att uppnå förändringar rörande klimatet.



Bekräftandet av en ensam framtidsbild

1. Prognosmodellen avgränsade vilka framtider som utforskades

Prognosmodellen ej tillämpbar · Målinriktat scenario avärdades · Antaganden bekräftade basprognosen

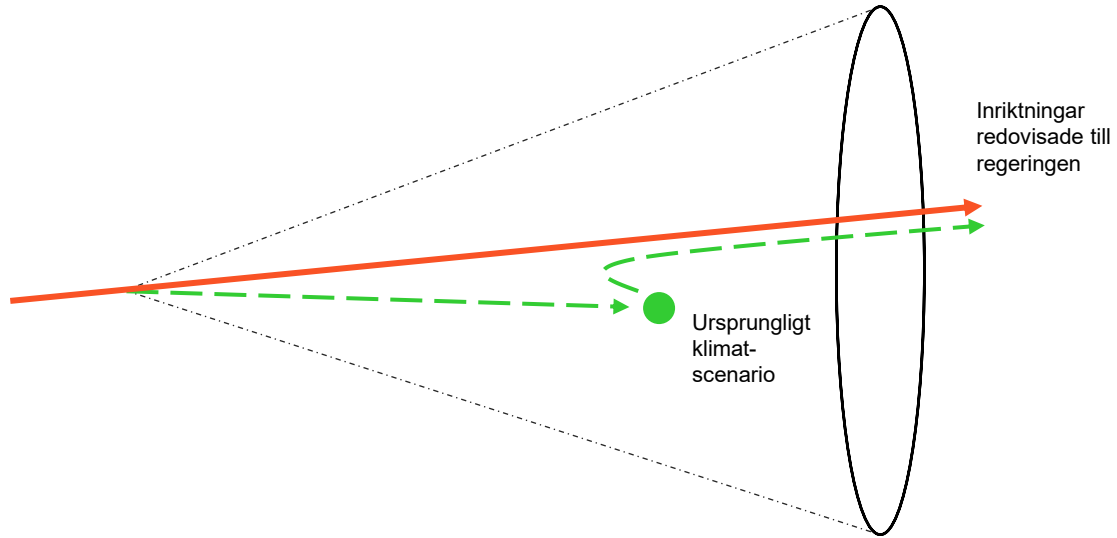
2. Infrastrukturen framställs som irrelevant i omställningen

Aggregerade totalsiffror · Fokus på makronivå · Begränsat tidsperspektiv

3. "Lagt kort ligger" försenar andra inriktningar

Trafikalstrande investeringar kvarstår i plan · Möjlighet att ompröva investeringar nyttjas inte

”Man gör ju en förlängning av den tolvåriga planen med fyra år. Det är ju inte så att man kastar upp allting i luften och gör om det, liksom. För att behålla kontinuiteten i planeringen har man från politikens sida respekt för ingångna överenskommelser”





Bekräftandet av en ensam framtidsbild

- Etablerade analysmodeller upprätthåller den linjära utvecklingens "status quo":
 - 1) **saknar kapacitet** att utforska större samhällsförändringar,
 - 2) **motiverar avfärdande av alternativ** genom snäv definition av kunskap
 - 3) **legitimerar avsaknaden** av alternativ
- 'Moment 22' : åtgärder avfärdas > genomförs ej > efterfrågad kunskap utvecklas inte
 - Bristande förmåga att hantera osäkerhet och ovisshet om framtiden
 - Konserverande, självbekräftande, självlegitimerande

(Trafikverket rymmer många perspektiv, men inte i den nationella planeringen)



Vägen är uträtad till själva idén om den raka vägen

Per Hansson, *Kajak* (2016)

Studie om hur det kommer sig att sociala frågeställningar inte är en mer självklar del i transportplaneringen på Trafikverket

-Svårt att hävda att planeringen bidrar till ”social hållbarhet” när man i planeringen inte närmare intresserar sig för sociala skillnader

-Kunskap utifrån en analys av **dominerande planeringstänkande** på Trafikverket

-Studien visar på ett djupgående ”tankemotstånd” som konsekvens av dominerande utgångspunkter och förgivettanden





Dominerande planeringstänkande hos Trafikverket

Den samhällsekonomiska diskursen

- *Utgår från att en tänkt marknad bör styra hur transportsystemet förändras: “samhällsekonomisk effektivitet” står i fokus*

Den funktionella diskursen

- *Fokus på transportsystemet som anläggning. Utgår från en tanke om “transportsystemets funktion” som något neutralt som bör bevaras och utvecklas*

Den målfokuserade diskursen

- *Utgår från olika på förhand uppställda mål ska driva planeringen. Planeringen får mening genom att bidra till att förverkliga mål.*

Framtiden?!

Den samhällsekonomiska diskursen

- Förhåller sig till en tänkt nationell transportmarknad: planeringen bör vara följksam till en marknadslogik

Den funktionella diskursen

- "Transportsystemets funktion" är något neutralt som objektivt ses som viktig oavsett framtid

Den målfokuserade diskursen

- Målformuleringen "ett hållbart samhälle" är viktig men vagt konkretiserad och huvudsakligen något instrumentellt



Framtiden?!

-Något som bör bestämmas av en marknad (och i brist på detta en simulerad nationell transportmarknad)

-Inget som i grunden blir alternativskiljande för förvaltandet och utvecklandet av ”transportsystemets funktion”

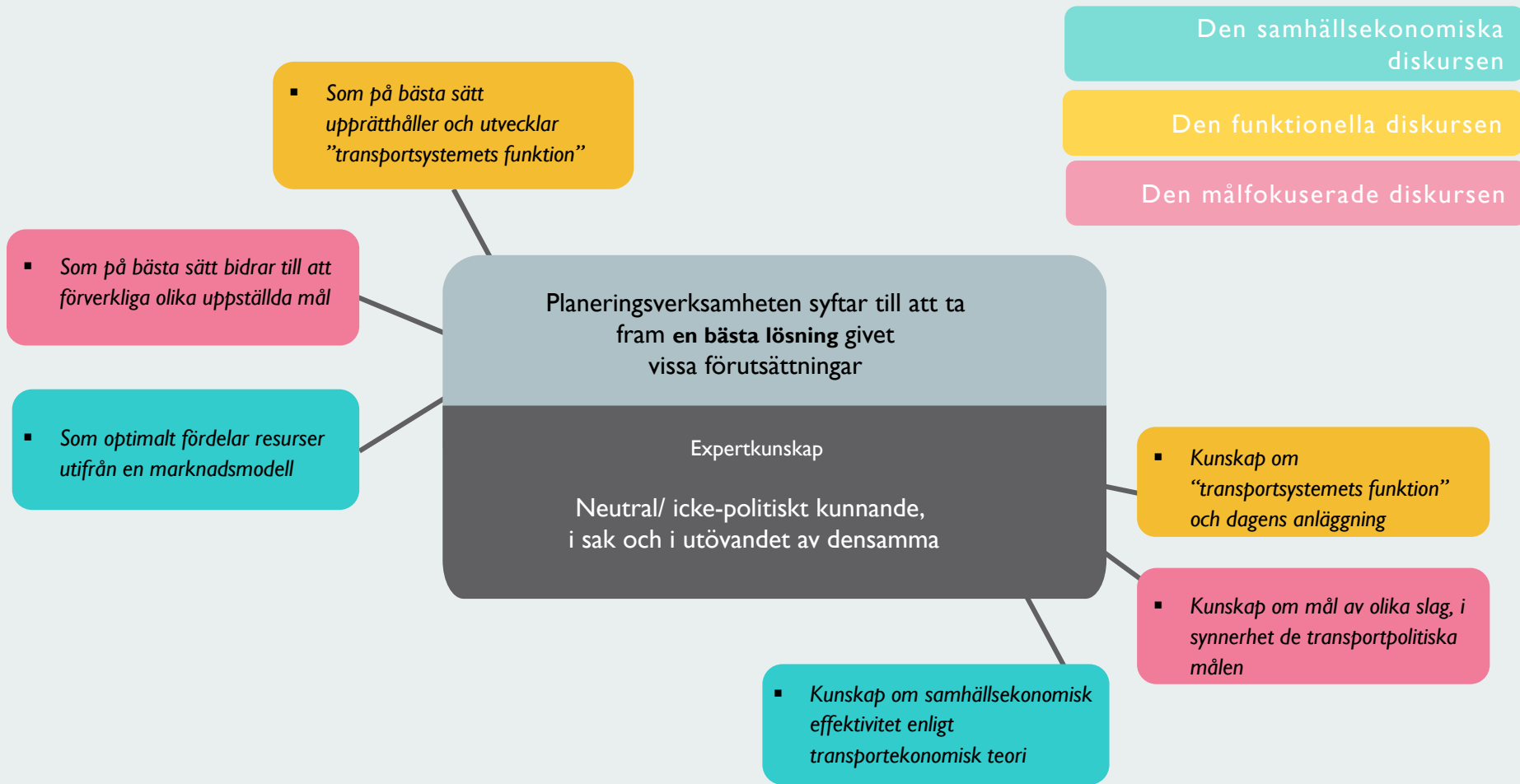
-”Ett hållbart samhälle” (med en samhällsekonomiskt effektiv transportförsörjning) som något vagt, redan beslutat som ska verkställas snarare än diskuteras

En samlande dominerande tankefigur

Planeringsverksamheten syftar till att ta fram **en bästa lösning** givet vissa förutsättningar

Expertkunskap

Neutral/ icke-politiskt kunnande,
i sak och i utövandet av densamma



Om vi inte vill
leva bekvämt på
bekostnad av
andra?

Om vi omtolkar
begreppet
"arbete"?

Om fler har mer
tid och mindre
pengar?

Om vi slutar
överkonsumera?

Planeringsverksamheten syftar till att ta
fram **en bästa lösning** givet
vissa förutsättningar

Expertkunskap

Neutral/ icke-politiskt kunnande,
i sak och i utövandet av densamma

Olika
livssituationer

Olika livsstil

Olika
inkomst-
grupper

Olika kulturer

Olika sorters
hushåll

Olika platser

Olika tids-
perspektiv



Takeaways

- Utifrån dagens dominerande planeringstänkande blir sociala skillnader mindre viktigt
- De problem som Jacobs studie beskriver blir begripliga i relation till den här studien
- Problemen är djupgående och inte enbart knutna till en viss modell eller prognos

Våra avhandlingar finns tillgängliga för nedladdning.

Vi pratar gärna vidare!

Välkommen att ta kontakt:

karin.winter@trafikverket.se

jacob.witzell@vti.se